

Mikica Maštrović

Grafička zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Bakropisi Andrije Medulića u Grafičkoj zbirci Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu¹

Prethodno priopćenje – *Preliminary communication*

Predan 28. 7. 2005. – Prihvaćen 1. 9. 2005.

UDK: 76 Medulić, A.

Sažetak

Grafička zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u svom bogatom fondu čuva 15 bakropisa iz serije *Krist i dvanaest apostola* Andrije Medulića zvanoga *Schiavone*. Bakropise je godine 1921. kupio prvi voditelj Zbirke i jedan od njezinih osnivača, dr. Artur Schneider. Kukuljević u svom *Slovníku* piše da je Medulić ovu seriju bakropisa radio tri puta, uz neke izmjene. Serija koja se nalazi u Zbirci najvjerojatnije je nastala između 1548. i 1550. godine. Zahvaljujući kolekcionarskim monogramima, potpisima i žigovima, mogli smo ustvrditi da su spomenuti bakropisi pripadali velikim poznavateljima Medulićeve slikarstva i svojevršnim zaljubljenicima u renesansnu umjetnost. To se odnosi i na prvoga vlasnika gotovo svih grafika iz ove serije, francuskoga kolekcionara Pierrea Mariettea, te na Richarda Forda, koji je i sam kao grafičar amater izrađivao grafike

prema Medulićevim predlošcima. Osobito je zanimljiv bakropis s prikazom sv. Tome, koji nije bio poznat Bartschu, a koji Bryan opisuje kao sveca koji »hoda desno, a drži glavu lijevo«.

Analizom, u kojoj su nam pomogle kolekcionarske bilješke Richarda Forda, uspjeli smo atribuirati sve svece iz serije *Krist i dvanaest apostola*, a razriješili smo i nedoumice oko atribuiranja sv. Tome i drugih svetaca, poglavito sv. Mateja i Pavla. Seriji koju posjeduje Grafička zbirka jedino nedostaje prikaz Jakova Starijeg, dok *Krist i sv. Andrija* nemaju Fordov monogram i numeraciju. Oni su lošije izvedbe od onih koje je Ford vjerojatno uvrstio u svoju numeriranu seriju. Nadalje, Zbirka je u posjedu po dvije verzije svetih Filipa, Mateja i Šimuna.

Ključne riječi: *Andrija Medulić, grafike, bakropisi, 16. stoljeće, Krist, apostoli*

Grafička zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice u svom fondu posjeduje petnaest bakropisa Andrije Medulića, koje je godine 1921. kupio Artur Schneider, prvi voditelj Grafičke zbirke, i upisao ih u *Dnevnik* Zbirke pod brojem 1432–1446: »Andrija Medulić (Schiavone) Petnaest izvornih bakropisa iz serije *Isukrst i dvanaest apostola*«, a pod rubrikom cijena navedeno je: 4.500 kruna. Samo je na jednome mjestu, na obrascu na kojem se pojedini primjerak katalogizirao, olovkom napisano: *Lj. Babić, aukcija u Sloveniji*. Taj je podatak vjerojatno točan budući da je Ljubo Babić uz Schneidera i druge onodobne slikare jedan od osnivača Zbirke koji su skrbili o stvaranju njezina fonda. Nažalost, ne postoji ni jedan drugi podatak o načinu nabave tih bakropisa.

Grafike iz fundusa Grafičke zbirke

Ivan Kukuljević Sakcinski u *Slovníku*² katalogizira Medulićeve potpisane grafike prema načinu potpisivanja, i one u

kojima je potpis izostao, a kojima se u literaturi pripisuje njegovo autorstvo. Navodi da je seriju bakropisa »Isus i apostoli rezao Medulić trikrat s nekimi promienami«.³ Ovu Kukuljevićevu tezu djelomice možemo potvrditi i usporedbom otisaka *Krist i dvanaest apostola* u fondu Zbirke NSK s onima koje navodi literatura.

Prva serija bakropisâ *Krist i apostoli* što se pripisuju Meduliću nastala je prema seriji bakropisa Majstora FP., vjerojatno između 1536. i 1538.⁴ Ti bakropisi s temom apostola Majstora FP. nastali su prema Parmigianinovim crtežima. Medulić je kopirao te bakropise, a ne Parmigianinove crteže, što se vidi po tome što su Medulićevi bakropisi s prikazom apostola zrcalni u odnosu na bakropise Majstora FP. Njegov je crtež na ploči identičan bakropisu Majstora FP. Urežujući liniju po liniju, kako je to radio i Majstor F.P., Medulić je želio što vjernije prenijeti bakropis ovoga majstora.⁵ Ta prva serija Medulićevih bakropisa malih je dimenzija, najčešće oko 118 × 60 mm.⁶ Medulićevi bakropisi koje posjeduje Grafička zbirka nastali su kasnije, većih su dimenzija, najčešće oko

1. Majstor F. P., *Sv. Juda*, iz serije *Krist i apostoli*, 118 × 57 mm

Master F. P., St Judas, from the series Christ and the Apostles, 118 × 57 mm

2. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Juda*, iz serije *Krist i apostoli*, 119 × 59 mm

Andrija Medulić Schiavone, St Judas, from the series Christ and the Apostles, 119 × 59 mm

3. Marcantonio Raimondi, prema Rafaelu, *Sv. Matej*, 208 × 137 mm

Marcantonio Raimondi, after Rafael, St Matthew, 208 × 137 mm

210 × 130 mm, tehnički bolje izvedeni i nijedan nije kopija Majstora FP. i Parmigianina, već se u njihovoj izvedbi oslanja i na druge talijanske majstore, Beccafumija i Marcantonija Raimondija. Ti su bakropisi rađeni u dvije serije, a najvjerojatnije su nastali između 1548. i 1550. godine.⁷

Petnaest bakropisa koji se nalaze u fondu Grafičke zbirke možemo podijeliti na one koji su pripadali sakupljaču umjetnina Richardu Fordu⁸ i koji su označeni njegovim monogramom i numeracijom od 2 do 13. Prema toj numeraciji pretpostavljamo da je Ford posjedovao čitavu seriju, a otisci koji nedostaju (brojevi 1, 4 i 5) najvjerojatnije su prikazivali Krista, sv. Andriju i Jakova Starijeg. Svi su obrezani do ruba ploče i podlijepljeni tanjom kartonskom podlogom, a s dva gornja ugla na deblji karton. Na svima su tragovi cinkova bjelila – danas oksidirana u obliku crnih mrljastih tragova oksidacije – kojim su se plastički isticali nabori odjeće i naglašavao volumen i gotovo su svi premazani akvareloom boje okera. Na poleđini je prekriven potpis Pierrea Mariettea,⁹ francuskog kolekcionara, s godinom 1674. Samo na poleđini jednoga od dvaju prikaza sv. Šimuna koje Zbirka posjeduje nalazimo i potpis tintom: *Richard Ford 1821*. Na poleđini svih 15 bakropisa, u donjem lijevom kutu, otisnut je crni kolekcionarski žig s uokvirenim inicijalima J. G., najvjerojatnije kolekcionarski žig Josefa Grünlinga.¹⁰

Od pet bakropisa bez Fordova monograma i numeracije, tri imaju njegov potpis na poleđini. Uz jedan je i potpis ko-

lektionara P. Mariettea s godinom 1674., dok je uz Fordov potpis godina 1821. Na drugom je bakropisu uz Fordovo ime dodano »Paris 1822«, dok treći uz Fordov potpis ima napisano »at Munich 1826«, što znači da ih je otkupljivao sukcesivno, a ne u jednom mahu. Od dva preostala bakropisa jedan ima Marietteov potpis i godinu 1674., a drugi, naknadno podlijepljen, na poleđini ima samo crni pečat s kolekcionarskim monogramom J.G., i nije sigurno je li i ovaj bakropis prethodno bio u vlasništvu Forda i Mariettea.

Utvdili smo da u seriji bakropisa koji su bili u vlasništvu kolekcionara Richarda Forda, a nalaze se u Grafičkoj zbirci, najvjerojatnije nedostaju *Krist*, *Sv. Andrija* i *Jakov Stariji*. Pretpostavljamo da je Ford u seriju koju je numerirao i označio kolekcionarskim monogramom uvrstio one bakropise koji su bili bolje izvedbe. To je razlogom što bakropis s prikazom Krista iz fundusa Grafičke zbirke nema numeracije i kolekcionarskog monograma – to je ranije i slabije prvobitno stanje. Isti je slučaj i sa *Sv. Andrijom*. Vjerojatno je Ford za popunu serije kasnije posjedovao i bolje otiske, koji nisu dospjeli kao dio numerirane serije u Grafičku zbirku.¹¹

Zbirka posjeduje dva različita prikaza sv. Mateja. Jedan od njih nije numeriran i označen Fordovim monogramom¹² i radi se najvjerojatnije o prvom stanju ploče, dok drugi, koji se u literaturi navodi kao »neidentificirani svetac«,¹³ ima Fordov monogram i broj 13. Prema Richardsonu, a istog smo mišljenja, radi se o novoj varijanti *Sv. Mateja*, mnogo izražaj-

4. Marcantonio Raimondi, *Sv. Matej*, 82 × 49 mm
 Marcantonio Raimondi, *St Matthew*, 82 × 49 mm

5. *Sv. Petar*, prema Beccafumiju, 415 × 210 mm
 St Peter, after Beccafumi, 415 × 210 mm

6. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Matej*
 Andrija Medulić Schiavone, *St Matthew*

nijoj, s više šrafranja i naglašenih nabora draperije, zbog čega se R. Ford odlučio da ovu varijantu uvrsti u svoju numeriranu seriju, dok prva izvedba, po atributima slična, ali u izvedbi lošija, nije uvrštena. U prilog tezi da je Ford uz monogram i numeraciju za popunjavanje serije apostola uvrštavao samo najbolje Medulićeve otiske iz svoje zbirke govori i činjenica da nije uvrstio otisak prvog stanja s prikazom sv. Filipa, koji je nešto lošije izvedbe, već puno bolji otisak, numeriran brojem 11. Činjenica da je Ford bio jedan od ponajboljih poznavatelja Medulićeva opusa, te da je za komponiranje vlastoručno numerirane serije *Krista i dvanaest apostola* koja se čuva u Grafičkoj zbirci NSK birao najbolje otiske označivši ih kolekcionarskim monogramom, izdvajajući i ostavljajući slabije otiske bez numeracije, vjerujemo u njegovu ispravnu prosudbu u identifikaciji prikaza apostola. Time Grafička zbirka NSK posjeduje najcjelovitiju seriju *Krista i dvanaest apostola* s ispravno identificiranim apostolom Tomom, kojeg Bartsch nije prepoznao, i *Sv. Jakovom Mladim*, kojega je smatrao *Sv. Tomom*. Mala je vjerojatnost da bi jedan tako dobar poznavatelj Medulićeva opusa kao što je bio Richard Ford, a ujedno i veliki kolekcionar Medulićevih radova, u svoju zbirku, koju je numerirao da bi zaokružio cjelinu Medulićeve serije *Krista i apostola*, uvrstio dva različita prikaza istoga apostola.

Krist

Inv. br. 1432

Bakropis; ploča (kojoj je donji rub potpuno, a ostali su gotovo potpuno obrezani do ruba ploče) 223 × 115 mm; jednoličan otisak.

Papir siv bez vodenoga znaka, gornjim uglovima nalijepljen na kartonsku podlogu.

Oštećenja: na poledini tragovi ljepila, a na pojedinim mjestima papir istanjen najvjerojatnije od nestručnog odljepljivanja s kartonske podloge.

Signature nema.

Na poledini, gore lijevo tekst perom i (sada smeđom) tintom: *Richard Ford // at Munich // 1826*, u sredini engleski tekst olovkom: *before sign of the Zodiac on the globe*, u lijevom doljem kutu crni uokvireni kolekcionarski žig: *J.G.*

Na kartonskoj podlozi, ispod grafičkoga lista, engleski tekst olovkom: *B. 38. First state, before the zodiac on the globe.*

Na sredini kartonske podloge olovkom: *XVI 38 // 1st state // before the Zodiac on // the globe*, desno dolje olovkom: *B XVI. p56 n 38 // Andrea Meldolla.*

Prikaz Krista identičan je prikazu koji Bartsch navodi pod brojem 38-II (56) i uvelike se razlikuje od kasnije varijante reproducirane u *The Illustrated Bartschu* pod brojem 51 (58). Umjesto smirena prikaza Krista pomno začesljane kose s prvoga prikaza, na drugome se u nemirnim potezima i vrtlogu

7. Andrija Medulić Schiavone, *Krist*
Andrija Medulić Schiavone, Christ

linija očituje snažan maniristički pečat. Najvjerojatnije je stoga Ford u svoju zbirku uvrstio kasniju i bolju varijantu od one koja se čuva u Grafičkoj zbirci, a koja je bez Fordova monograma i numeracije.¹⁴

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 33, kat. 38; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 69, kat. 38–II (56); *Richardson*, 87, kat. 38

Sv. Petar

Inv. br. 1435

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 220 × 124 mm; jednoličan tamniji otisak. Tragovi cinkova bjelila, sada oksidirana, mahom na naborima plašta i u kosi.

Papir je podlijepljen i priljepljen na kartonsku podlogu gornjim naslovima, a cijela površina grafičkoga lista obojena bojom okera.

Oštećenja: desni donji ugao nedostaje, uz gornji rub vidljivi su tragovi zaderotina, koje su sada zalijepljene; na sredini desno okomita zaderotina (6 mm).

Signature nema.

Desno dolje perom i (sada smeđom) tintom: (monogram) *RF*; u donjem desnom uglu perom i (sada smeđom) tintom: 2.

Na poleđini u sredini perom i (sada smeđom) tintom prekríženo *P. Mariette 1674*; u donjem lijevom kutu crni uokvireni žig: *J.G.*

Na kartonskoj podlozi sprijeda uz lijevi rub okomito olovkom njemački tekst: *Eine neue Variante nicht B. 39*; na sredini kartonske podloge, sprijeda dolje, ispod grafike olovkom: *B. 39. but reversed S. Peter*; na kartonskoj podlozi ispod grafike, olovkom: *XVI 39 (a) // not in Bartsch // B. 39 but reversed S. Peter*.

8. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Petar*
Andrija Medulić Schiavone, St Peter

9. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Pavao*
Andrija Medulić Schiavone, St Paul

Ovaj prikaz sv. Petra nije reproduciran u *The Illustrated Bartschu*, a nije bio poznat ni Richardsonu. Zasiurno je riječ o novoj varijanti sveca okrenuta udesno, s ključevima u desnoj ruci i otvorenom knjigom u lijevoj. Za razliku od *Sv. Petra*, reproducirana i opisana u *The Illustrated Bartschu* i u Richardsonu, podsjeća na chiaroscurni drvorez nepoznatoga majstora s prikazom sv. Petra po Beccafumiju.¹⁵ Draperija sveca iz fonda Grafičke zbirke puno je bogatija naborima, a ogrtač u svome gornjem dijelu podsjeća na ogrtač sv. Filipa na grafici koji se nalazi u Zbirci.¹⁶ Bryan misli da je Medulić *Sv. Petra* nanovo rezao.¹⁷

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 33, kat. 39.; *Ill. Bartsch*, kat. 39.; (56), 48 (12), kat. 14 (71); *Richardson*, 88, kat. 39

Sv. Pavao

Inv. br. 1439

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 220 × 124 mm; jednoličan tamniji otisak. Tragovi cinkova bjelila, sada oksidirana, mahom na naborima plašta i u kosi.

Papir je podlijepljen i priljepljen gornjim uglovima na kartonsku podlogu, a cijela površina grafičkoga lista obojena bojom okera.

Oštećenja: gore desno zaderotina (6 mm).

Signature nema.

Desno dolje perom i (sada smeđom) tintom: (monogram) *RF*; u donjem lijevom kutu perom i (sada smeđom) tintom: 3. Na sredini poledine grafičkoga lista perom (sada smeđom) tintom prekrizeno: *P. Mariette 1674*; lijevo dolje crni uokvireni žig: *JG*. Na kartonskoj podlozi ispod grafičkoga lista olovkom:

10. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Ivan Evangelist*
Andrija Medulić Schiavone, St John the Evangelist

B. 46 but reversed. S. Thomas; sredina olovkom XVI 41(a) // not in Bartsch; sredina desno prekrizi olovkom: s. James the Great? // ... not St. Thomas Bartsch no 45.

Bartsch je sveca identificirao kao sv. Tomu, ali knjiga i mač u njegovim rukama nikada nisu bili atributi toga sveca, s čime se slaže i Richardson identificirajući ga kao sv. Pavla. Richardson opisuje i Bartschu nepoznatu verziju *Sv. Pavla*, koja je opisana i u *Bryan's Dictionary of Painters and Engravers*, 2nd ed., London, William Stanley, 1849., a koju posjeduje Zbirka. Richardson smatra da se radi o manje impresivnom primjerku Sv. Pavla od onoga reproduciranog pod brojem 46 u *The Illustrated Bartschu*, te stoga ne može biti govora o novoj verziji, kako je opisano u Bryanovu rječniku. Usporedbom tih dvaju prikaza razlike su uočljive već na prvi pogled. Svetac iz fonda Grafičke zbirke okrenut je lijevo, dok je onaj reproduciran u *The Illustrated Bartschu* okrenut desno. Nadalje, mač koji drži u ruci u verziji koju posjeduje Zbirka mnogo je kraći, dok onaj reproduciran u *The Illustrated Bartschu* seže do gornjega ruba grafičkoga lista. Stopalo

desne noge sv. Pavla iz Zbirke prikazano je u cijeloj duljini u profilu, dok su oba stopala sveca reproduciranog u *The Illustrated Bartschu* prikazana tako da su vidljivi samo prsti sprijeda. Najuočljivija je razlika u prikazu nabora svetačke halje. Primjerak iz Zbirke krutih je linija i bez izražene svjetlosti, dok je primjerak reproduciran u *The Illustrated Bartschu* finih mekih linija tako isprepletenih da stvaraju izniman plasticitet i posebno izraženu svjetlost.

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 34, kat. 46; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 77, kat. 46 (57); *Richardson*, 88, kat. 46

Sv. Ivan Evangelist

Inv. br. 1437

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 220 × 130 mm; jednoličan otisak s puno tragova cinkova bjelila, sada oksidirana, mahom na naborima plašta, ramenima, ruci i kosi.

Papir je podlijepljen, a cijela površina grafičkoga lista obojena bojom okera. Gornjim je uglovima grafički list nalijepljen na kartonsku podlogu.

11. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Jakov Mlađi*
Andrija Medulić Schiavone, St James the Younger

Oštećenja: uz gornji rub na nekoliko je mjesta papir istanjen, isto je na donjem lijevom i desnom uglu.

Signature nema.

Desno dolje perom i (sada smeđom) tintom: (monogram) *RF*; u donjem lijevom uglu perom i (sada smeđom) tintom: 6. Na poledini grafičkoga lista u sredini perom (sada smeđom) tintom prekrizeno: *P. Mariette 1674*; u lijevom donjem kutu crni uokvireni žig: *J.G.* Na kartonskoj podlozi ispod grafičkog lista olovkom: *B. 42. S. John. First state.*

Ovaj najmlađi od dvanaestorice Kristovih apostola prikazan je s leđa, glave u profilu. U podignutoj lijevoj ruci drži čašu iz koje izlazi zmija, što podsjeća na dva pokušaja njegova pogubljenja, dok desnom rukom, koja je dosta nespretno izvedena, drži knjigu naslonjenu o lijevi bok.

Lit.: *Bartsch*, sv.16, 33, kat. 42; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 73, kat. 42 (56); *Richardson*, 88, kat. 42

Sv. Jakov Mlađi

Inv. br. 1445

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 213 × 128 mm; jednoličan otisak s puno tragova cinkova bjelila, sada oksidirana, mahom na naborima plašta i na glavi.

Smeđa zatamnjenja uz lijevu stranu glave i tijela. Papir je podlijepljen i priljepljen na kartonsku podlogu, a cijela površina grafičkoga lista obojena bojom okera.

Oštećenja: uz gornji lijevi i desni ugao otrgnutih vrhova papir je uz rubove istanjen.

Signature nema.

Desno dolje perom i (sada smeđom) tintom: (monogram) *RF*; u donjem lijevom uglu perom i (sada smeđom) tintom broj 7. Na poledini grafičkoga lista u sredini perom (sada smeđom) tintom prekrizeno: *P. Mariette 1674*; u sredini olovkom: *B. 47*; u lijevom donjem uglu crni uokvireni žig: *J.G.*

Bartsch je imao pravo kada je ovoga sveca identificirao kao Jakova Mlađeg, premda bi po kutniku, u njegovoj desnoj ruci, mnogi pomislili da je riječ o sv. Tomi. I *Richardson* se

12. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Juda Tadej*
Andrija Medulić Schiavone, St Judas Thaddaeus

dvoumi oko atribucije toga lika, koji samo naizgled u ruci drži kutnik, inače atribut sv. Tome i njegova zidarskog poziva. Smatramo da se ipak radi o Jakovu Mlađem, koji drži plosnatu palicu, alat koji se upotrebljava u završnici izrade sukna, profesiji toga apostola.

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 34, kat. 47; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 78, kat. 47 (57); *Richardson*, 88, kat. 47

Sv. Juda Tadej

Inv. br. 1433

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 211 × 124 mm; otisak tamniji, kontrastan s manje tragova cinkova bjelila, sada oksidirana.

Papir je podlijepljen, a cijela površina grafičkoga lista obojena bojom okera. Gornjim je uglovima grafički list nalijepljen na kartonsku podlogu.

Oštećenja: gornji desni i donji lijevi ugao otrgnuti (promjer 4 mm).

Signature nema.

Desno dolje perom i (sada smeđom) tintom: (monogram) *RF // 8*. Na poleđini grafičkoga lista u sredini perom (sada smeđom) tintom prekrizeno: *P. Mariette 1674*; u lijevom donjem kutu crni uokvireni žig: *J.G.* Na kartonskoj podlozi lijevo od grafičkoga lista okomito olovkom: *neu*; ispod grafičkoga lista olovkom: *B. 49. But not seen by B. S. Juda*. Radi se o drukčijoj verziji *Sv. Jude* od one reproducirane u *The Illustrated Bartschu*. Svetac koji je u fondu Zbirke prikazan je u profilu okrenut desno, dok je u *Ill. Bartschu* okrenut lijevo. Smatramo da je verzija iz Zbirke starija, što je osobito vidljivo po određenoj rasplinutosti forme i načinu prikaza draperije. Ovaj primjerak nije bio poznat ni *Bartschu* niti *Richardsonu*, praktički nije zabilježen u literaturi!

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 34, kat. 49; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 80, kat. 49 (57); *Richardson*, 89, kat. 49

13. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Toma*
Andrija Medulić Schiavone, St Thomas

Sv. Toma

Inv. br. 1436

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 210 × 125 mm; otisak blijed s dosta smeđih mrlja. Tragovi cinkova bjelila, sada oksidirana.

Papir je podlijepljen, a cijela površina grafičkoga lista obojena bojom okera. Gornjim je uglovima grafički list nalijepljen na kartonsku podlogu.

Oštećenja: lijevi i desni donji uglovi oštećeni (2 mm).

Signature nema.

Desno dolje perom i (sada smeđom) tintom: (monogram) *RF // 9*. Na poleđini grafičkoga lista u sredini perom i (sada smeđom) tintom prekrizeno: *P. Mariette 1674*; u lijevom donjem kutu crni uokvireni žig: *J.G.* Na kartonskoj podlozi ispod grafičkog lista olovkom: ? *41. S. James the Great // ?... Bryan, »Meldolla« no. 50* Anonymus, lijevo okomito olovkom: ein neues Blatt ... 41... 53*; u sredini olovkom: *XVI. 50(a) // St. James the Great? // XVI. 41.*

Ovaj bakropis Bartsch ne spominje, a Richardson samo citira iz Bryanova rječnika.¹⁸ Bakropis prikazuje »sveta koji hoda desno imajući glavu okrenutu lijevo«,¹⁹ u desnoj ruci drži zatvorenu knjigu, dok u lijevoj ruci ima koplje, atribut čest u prikazima sv. Tome. On je uz sv. Ivana jedini u seriji prikazan mladolik, bez brade, kako je uobičajeno u ranorenesansnim prikazima sv. Tome.²⁰ Ako je na bakropisu iz Grafičke zbirke sv. Toma, a mislimo da jest, onda ćemo se pridružiti Richardsonovu mišljenju kako Bartsch griješi i da prikaz za koji smatra da predočuje »nepovjerljivog« apostola prikazuje ustvari sv. Pavla.²¹

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 34, kat. 49; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 80, kat. 49 (57); Richardson, 89, kat. 49

14. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Bartolomej*
Andrija Medulić Schiavone, St Bartholomew

Sv. Bartolomej

Inv. br. 1443

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 213 × 121 mm; otisak blijed s dosta smeđih mrlja. Tragovi cinkova bjelila, sada oksidirana.

Papir je podlijepljen, a cijela površina grafičkoga lista obojena bojom okera. Gornjim je uglovima grafički list nalijepljen na kartonsku podlogu.

Oštećenja: sitna oštećenja na uglovima.

Signature nema.

Desno dolje perom i (sada smeđom) tintom: (monogram) *RF*; lijevo dolje perom i (sada smeđom) tintom: *10*. Na poledini grafičkoga lista u sredini perom (sada smeđom) tintom prekríženo: *P. Mariette 1674*; u lijevom donjem kutu crni žig: *JG*. Na kartonskoj podlozi u sredini lijevo olovkom: *neu*; ispod grafičkoga lista olovkom: *B. 44. but reversed*.

This print not known to B. // S. Bartholomew; u sredini ispod grafičkoga lista olovkom: XVI. 44(a) // not in Bartsch.

Radi se o zrcalnom prikazu u odnosu na onaj reproduciran u Ill. Bartschu, ali ga ni Richardson nije vidio, nego citira Bryanova mišljenje da se radi o replici istoga sveca, samo okrenutoga u obrnutom smjeru od onoga u Ill. Bartschu. Po načinu prikaza glave, poglavito kose, i draperije mislimo da se radi o novoj verziji *Sv. Bartolomeja* s puno izraženijim manirističkim elementima.

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 33, kat. 44; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 75, kat. 44 (57); *Richardson*, 88, kat. 44

15. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Filip*
Andrija Medulić Schiavone, St Philip

Sv. Filip

Inv. br. 1446

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 207 × 129 mm; otisak s tragovima cinkova bjelila na draperiji i kosi, sada oksidirana.

Papir je podlijepljen, a cijela površina grafičkoga lista obojena bojom okera. Gornjim je uglovima grafički list nalijepljen na kartonsku podlogu.

Oštećenja: sitna oštećenja na donjim uglovima i donjem rubu zbog istanjenog papira, a uz donji rub dvije zaderotine, sada podlijepljene, svaka veličine 3 cm.

Signature nema.

Desno dolje perom i (sada smeđom) tintom: (monogram) *RF* // *11*. Na poledini grafičkoga lista u sredini perom (sada smeđom) tintom: *P. Mariette 1674*; u lijevom donjem kutu crni uokvireni žig: *JG*.

16. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Filip*
Andrija Medulić Schiavone, St Philip

Izvanredno lijepa figura apostola pognute glave s knjigom u ruci. Identitet toga apostola nije pouzdan stoga što mu apostolski atribut nije križ latinskog oblika pričvršćen na vrhu štapa ili trstike, uobičajeni atribut s kojim se sv. Filip najčešće prikazuje, već pod desnom rukom drži knjigu.

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 33, kat. 43; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 74, kat. 43 (56); *Richardson*, 88, kat. 43

Sv. Filip

Inv. br. 1444

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 211 × 123 mm. Cijela je površina grafičkoga lista obojena bojom okera. Gornjim je uglovima grafički list nalijepljen na kartonsku podlogu.

Oštećenja: sitna oštećenja uz gornji desni i donji lijevi ugao, vidljivi tragovi restauriranja u obliku nadomjestka papira. Tragovi bijele boje.

Signature nema.

17. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Šimun*
Andrija Medulić Schiavone, St Simon

Na sredini gore perom i (sada smeđom) tintom: *Richard Ford // Andrea Meldolla // Paris 1822*; u lijevom donjem kutu crni uokvireni žig: *J.G.* Na kartonskoj podlozi dolje ispod grafičkog lista olovkom: *B. 43 S. Philip. First state*; u sredini ispod grafičkoga lista olovkom: *XVI 43 // 1. state*.

Ovo je jedan od rijetkih bakropisa iz serije u Grafičkoj zbirci koji nije bio u zbirci sakupljača P. Mariettea. Ford je u svoju sakupljačku seriju uvrstio puno bolji otisak od ovoga (opisan pod inventarnim brojem 1446). Ovo je najvjerojatnije prvotno stanje ploče.

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 33, kat. 43; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 74, kat. 43 (56); *Richardson*, 88, kat. 43

Sv. Šimun

Inv. br. 1441

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 221 × 130 mm. Papir je podlijepljen, a cijela površina grafičkoga lista obojena bojom okera.

Oštećenja: desni gornji ugao nedostaje.

Signature nema.

Desno dolje perom i (sada smeđom) tintom: (monogram) *RF*; lijevo dolje perom i (sada smeđom) tintom: *12*. Na poleđini u sredini perom (sada smeđom) tintom: *St. Simon // Richard Ford 1821 // Andrea Meldolla // P. Mariette 1674*; u lijevom donjem kutu crni uokvireni žig: *J.G.*

Figura ovoga apostola podsjeća na *chiaroscuro* drvorez *Sv. Filipa*, rad nepoznatoga majstora prema Beccafumiju.²² Međutim, Lamberto Donati uspoređuje Medulićev prikaz sv. Šimuna s prikazom ovoga sveca Sebastiana Vouillemonta, koji su vrlo slični, i po atributima i po načinu prikazivanja, a razlikuju se samo po tome što su zrcalno okrenuti.²³

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 34, kat. 48; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 79, kat. 48 (57), 48 (12), kat. 14 (71); *Richardson*, 88–89, kat. 48; *Archivio storico per la Dalmazia*, 2, vol. 4 (1927.), 12–34

18. Andrija Medulić Schiavone, Sv. Šimun
Andrija Medulić Schiavone, St Simon

Sv. Šimun

Inv. br. 1438

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 218 × 122 mm. Cijela je površina grafičkoga lista obojena bojom okera. Gornjim je uglovima grafički list nalijepljen na kartonsku podlogu.

Oštećenja: mrlje od tiskarske boje u cijeloj lijevoj polovici grafičkoga lista. Na poledini mrlje od vlage.

Signature nema.

Na poledini u sredini perom (sada smeđom) tintom: *P. Mariette 1674*; u lijevom donjem kutu crni žig s uokvirenim inicijalima: *J.G.*

Ovaj prikaz sv. Šimuna nije bio u posjedu Richarda Forda, za razliku od prethodnoga, koji ima Fordov monogram i numeraciju 12. Međusobno se razlikuju i po izvedbi otiska. Prvi je čišći, dok su na drugome vidljive brojne mrlje od tiskarske boje. Razlikuju se i u pojedinim detaljima, a različito je riješeno stilizirano bilje u gornjem lijevom kutu.

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 34, kat. 48; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 79, kat. 48 (57), 48 (12), kat. 14 (71); *Richardson*, 88–89, kat. 48; *Archivio storico per la Dalmazia*, 2, vol. 4 (1927.), 12–34

Sv. Andrija

Inv. br. 1440

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 220 × 115 mm. Gornjim je uglovima grafički list nalijepljen na kartonsku podlogu.

Oštećenja: u gornjem lijevom kutu smeđa mrlja promjera 5 mm. Papir je dobro očuvan. Nekoliko rupica.

Signature nema.

Na poledini u sredini perom (sada smeđom) tintom: *P. Mariette 1674 // Richard Ford 1821*; u lijevom donjem kutu crni žig s uokvirenim inicijalima: *J.G.* Na kartonskoj podlozi ispod grafičkoga lista olovkom: *B. 40. S. Andrew First state*; na kartonskoj podlozi ispod grafičkoga lista: *XVI 40 // 1st state*.

19. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Andrija*
Andrija Medulić Schiavone, St Andrew

Richard Ford je zasigurno za svoju numeriranu seriju odabrao drugi otisak, zrcalni u odnosu na prikaz sv. Andrije koji se nalazi u Zbirci i koji je reproduciran u *The Illustrated Bartschu* (kat. 40). Odabrani prikaz je kasnija verzija, naglašenije izrade draperije i kontrastnijeg otiska, reproduciran u *The Illustrated Bartschu* (kat. 52.).

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 34, kat. 52; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 83, kat. 52 (58); *Richardson*, 89, kat. 52

Sv. Matej

Inv. br. 1434

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 213 × 118 mm. Papir je podlijepljen, a cijela površina grafičkoga lista obojena bojom okera. Gornjim je uglovima grafički list nalijepljen na kartonsku podlogu.

Oštećenja: Gornji desni dio je jako oštećen: niz većih i manjih zaderotina. Papir kojim je grafika podlijepljena nije identičan

s papirom na ostalim grafikama, puno je tamniji i pun smeđih mrlja.

Signature nema.

Na poledini okomito perom (sada smeđom) tintom: *Meldolla // raro*; u lijevom donjem kutu crni žig s uokvirenim inicijalima: *J.G.* Na kartonskoj podlozi ispod grafičkoga lista olovkom: *B. 45 S. Matthew First state.*

Prikaz sveca s kesom za novac, koja podsjeća na zanimanje carinika u službi Rimljana, prije no što će postati Kristovim učenicom. S istim atributom reproduciran je u *The Illustrated Bartschu* kao *Neidentificirani apostol*.²⁴ Prikaz ovoga sveca s istim atributom nalazi se i u seriji apostolâ bakroresca Marcantonija Raimondija.²⁵

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 33, 34, kat. 45, 50; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 76, 81, kat. 45 (51), 50 (57); *Richardson*, 88–89, kat. 45, 50

20. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Matej*
Andrija Meduli Schiavone, St Matthew

21. Andrija Medulić Schiavone, *Sv. Matej*
Andrija Meduli Schiavone, St Matthew

Sv. Matej

Inv. br. 1442

Bakropis; ploča (kojoj su rubovi obrezani) 212 × 126 mm. Gornjim je uglovima grafički list nalijepljen na kartonsku podlogu.

Oštećenja: Gornji lijevi i desni ugao su oštećeni, Signature nema.

Desno dolje perom i (sada smeđom) tintom: (monogram) *RF*; lijevo dolje perom i (sada smeđom) tintom: *13*. Na poledini u sredini perom (sada smeđom) tintom prekrizeno: *P. Mariette 1674*; na poledini u lijevom donjem kutu crni žig s uokvirenim inicijalima: *J.G.* Na kartonskoj podlozi ispod grafičkoga lista olovkom: *B. 50*. prekrizeno *Anonymus Not named? Matthias*; na kartonskoj podlozi ispod grafičkoga lista olovkom: *XVI 50 // Anonymous Saint*. Riječ je zasigurno o zrcalnoj varijanti *Sv. Mateja* opisanoga u *The Illustrated Bartschu*

pod brojem 45.²⁶ Mislimo da se radi o istome svecu, ali ova kasnija izvedba mnogo je bolja.

Lit.: *Bartsch*, sv. 16, 33, 34, kat. 45, 50; *Ill. Bartsch*, 32 (16, I), 76, 81, kat. 45 (51), 50 (57); *Richardson*, 88–89, kat. 45, 50

Osebnost Medulićeva grafičkog stila i rukopisa, očituje se prije svega u svojevrsnoj rasplinutosti forme, hvatanju tijela u pokretu i izraženim deformacijama u prikazu prstiju, tako da oni često djeluju poput kliješta, naglašeni i nerazmjerne duljine u odnosu na veličinu ruke. Autor gotovo da ne mari za akademsku, anatomsku korektnost crteža. Strogu renesansnu harmoniju zamijenio je slobodnom »slikarskom« konceptijom, njegov snažan i brz potez nije odraz slučaja, nego izraz njegova osobnog stila, u čemu mu pomaže i tehnika suhe igle kao nadopuna bakropisu. Na taj način postiže veću neposrednost u oblikovanju. Maniristički su elementi osobito uočljivi u njegovu grafičkom opusu, u kojem se očituje snažan

utjecaj Parmigianina,²⁷ osobito u izduljenim i stiliziranim figurama, drhtavu i nemirnu potezu u vrtlogu linija i nadasve poetičnim igrama svjetla i sjene. Raznoliki utjecaji koji se mogu uočiti u njegovim radovima, ponajprije Bonifacija, Parmigianina i Tiziana (zajedno sa originalnim crtama koje prevladavaju), kao i nedostatak izvornih podataka o njegovu životu i djelu, razlogom su što još do danas nisu sa sigurnošću riješene ni slikareva razvojna linija, ni kronologija, niti je sačinjen cjelovit katalog njegovih radova.

Ovim preliminarnim istraživanjem Medulićevih bakropisa što se čuvaju u Grafičkoj zbirci NSK već više od osam

desetljeća tek smo pridodali malo svjetla njihovu rasvjetljavanju. No, pretpostavka o otisku koji je nepoznat u literaturi još jednom potvrđuje da opus ovoga velikog Schiavonea, koji pripada korpusu venecijanskoga manirizma i vrhuncima povijesti europskoga bakropisa, još može iznenaditi. Ovim se pokazuje kako porijeklo grafika, a u našem slučaju to je prethodna pripadnost vrsnim kolekcionarima Richardu Fordu i Pierreu Marietteu, može biti od iznimne koristi za identifikaciju pojedinih grafičkih listova, a ujedno i za rasvjetljavanje dijela opusa pojedinoga grafičara.

Bilješke

- 1
Tekst o istoj temi objavljen je u sažetom obliku bez analize pojedinačnih grafičkih listova: MIKICA MAŠTROVIĆ, Nepoznati bakropisi Andrije Medulića, u: *Grafika*, 4–5 (2005.), 6–11.
- 2
IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Slovník umjetnikah jugoslovenskih, Zagreb, 1858.
- 3
IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI (bilj. 2), 299.
- 4
LILI FRÖHLICH-BUM, Andrea Meldola, u: *Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses*, Vienna, 1913.–1914., 159–162.
- 5
Usporedi sliku 1 i 2. Prva pripada Majstoru FP., dok je autor druge Medulić i pripada prvoj seriji Medulićevih bakropisa *Krist i apostoli*, maloga formata.
- 6
FRANCIS L. RICHARDSON, Andrea Schiavone, Oxford, 1980., 86.
- 7
FRANCIS L. RICHARDSON (bilj. 6), 87. Prema Richardsonu, prva serija *Apostolâ* većega formata, reproducirana je u *The Illustrated Bartschu* kao kat. 38–49 i druga serija kat. 50–53A.
- 8
Richard Ford (London, 1796. – Heavitree kraj Exetera, 1858.), pravnik, ljubitelj umjetnosti, grafičar amater, štovatelj djela Parmigianina i Medulića, u: FRITS LUGT, Les Marques de collections de dessins & d'estampes, Amsterdam, 1921., 266, kat. 750.
- 9
Pierre Mariette (1634.–1716.) najstariji je sin Pierrea Mariettea I., grafičara i trgovca umjetninama, koji je znatno proširio očev posao, pogotovo nakon vjenčanja s udovicom trgovca umjetnina i izdavača grafika Françoisa Langloisa iz Chartresa. Usporedi: FRITS LUGT (bilj. 8), 321, kat. 1788.
- 10
Josef Grünling, slikar i sakupljač umjetnina, poglavito crteža i grafika. Njegovim kolekcionarskim žigom označeni su Medulićevi bakropisi koji su ranije bili u zbirci Pierrea Mariettea. Živio je u Beču, gdje je i umro 1845. Usporedi: FRITS LUGT (bilj. 8), 266, kat. 1465.
- 11
The Illustrated Bartsch: Italian artist of the sixteenth century: School of Fontainebleau, (ur. Henri Zerner), 32 (16, I), New York, 1979., 69, 82–83, kat. 38, 51, 52.
- 12
The Illustrated Bartsch (bilj. 11), 76, kat. 45.
- 13
Isto, 81, kat. 50
- 14
ADAM BARTSCH, Le Peintre Graveur, sv. 16, Würzburg, 1920.
- 15
Beccafumi (Mecarino, Mecharino) Domenico (di Giacomo di Pace) (Cortine kraj Siene, 1486. – Siena, 18. V. 1551.). Talijanski slikar i kipar. Najviše je radio u Sieni, Pisi i Genovi. Djela su mu obilježena mekoćom kolorita i gracioznošću likova, koji u kasnijoj fazi postaju robustniji. Oko godine 1516. napravio je seriju apostola prema Rafaelovim skicama za tapiseriju. U: *The Illustrated Bartsch: Italian chiaroscuro woodcuts* (ur. Caroline Karpinski), 48 (12), New York, 1983., 104, kat. 14 (71)
- 16
Usporedi sl. 8 sa sl. 15 i 16.
- 17
FRANCIS L. RICHARDSON (bilj. 6), 88, kat. 39.
- 18
Bryan: Bryan's dictionary of painters and engravers, 2nd ed. London: William Stanley, 1849., sv. Meldolla.
- 19
FRANCIS L. RICHARDSON (bilj. 6), 89, kat. 49 A.
- 20
Grafika je označena monogramom Richarda Forda i ima numeraciju broj 9.
- 21
FRANCIS L. RICHARDSON (bilj. 6), 88, kat. 46.
- 22
The Illustrated Bartsch: Italian chiaroscuro woodcuts (bilj. 14), 103, kat. 13 (71).
- 23
LAMBERTO DONATI, Delle stampe di Andrea Meldolla detto lo Schiavone: Schiavone o Meldolla, u: *Archivio storico per la Dalmazia*, 2, vol. 4 (1927.), 26.
- 24
The Illustrated Bartsch: Italian artist of the sixteenth century: School of Fontainebleau, (bilj. 11), 76, 81, kat. 45, 50.
- 25
Marcantonio Raimondi, talijanski bakrorezac (Argini kraj Bologne ili Bologna, oko 1470.–Bologna 1527.–1534.). Najznačajniji talijanski predstavnik bakroreza u *cinquecentu*. Od godine 1506. u Veneciji u bakru reže kopije brojnih Dürerovih drvoreza. Od godine 1510. boravi u Rimu i pod snažnim je Rafaelovim utjecajem. Rimski je period njegovo najplodnije razdoblje. Usporedi sl. 3, 4 i 20.
- 26
Usp. sliku 6, 20 i 21.
- 27
Parmigianino je utjecao i na druge majstore. Tako je nastala serija svetaca majstora Antonia de Trenta (Trent, ? – Bologna, o. 1527.), u tehnici chiaroscuro drvoreza, najvjerojatnije prema Parmigianinovim crtežima iz vremena Parmigianinova boravka u Bologni. – Vidi: *The Dictionary of Art*, (ur.) Jane Turner, sv. 2, New York, 1996., 185.

Summary

Mikica Maštrović

Copper Prints of Andrija Medulić in the Prints Collection of National and University Library in Zagreb

The Prints Collection of National and University Library in Zagreb has in its rich holdings 15 copper prints from the series on Christ and the Twelve Apostles by Andrija Medulić alias Schiavone. The copper prints were purchased in 1921 by the first manager and one of the founders of the collection, dr. Artur Schneider. In his *Slovník (Thesaurus)*, Kukuljević wrote that Medulić restructured this series of copper prints three times, introducing certain changes. The one preserved in the Collection most probably dates from the period between 1548 and 1550.

Owing to the monograms, signatures, and stamps of the collectors, it could be established that the copper prints belonged to great experts in Medulić's painting and probably admirers of Renaissance art. This applies to the first owner of almost all prints from this series, French collector Pierre Mariett, as well as Richard Ford, who was himself an amateur engraver and produced prints modelled on Medulić's matrices.

A specialty is the copper print showing St Thomas (ill. 13), which was unknown to Bartsch, while Bryan described it as

depicting a saint *walking to the right with his head turned to the left*.

Having analysed the series of prints with the help of notes written by collector Richard Ford, the author has identified all saints from the series on Christ and the Twelve Apostles and dissolved the doubts around the identification of St Thomas and other saints, primarily St Matthew and St Paul.

The series preserved in the Prints Collection lacks only the depiction of St James the Elder, while Christ and St Andrew lack Ford's monogram and numeration. These are probably lower-quality versions of those prints which Ford included in his numbered series. It should be added that the Collection also owns St Philip, St Matthew, and St Simon in two versions each.

Key words: Andrija Medulić, copper prints, 16th century, Christ, the Apostles